Кыргыз Республикасы Билим беруу жана илим министрлиги

Нарын областы Нарын району

Калыгул Жусупов атындагы орто мектеби

Кенеш Жусупов

«Ыр сабындагы омур»

эссеси

Кыргыз тили жана адабияты мугалими:

Айдакеева Жазгул

Жылан-Арык айылы

Scanned by TapScanner

Текшерилди:
«12» К.Акунова 2022 -жыл

Предмети	Классы	Чейрек
Кыргыз адаб.	11	

Сабактын темасы: Кенеш Жусупов «Ыр сабындагы омур»

Сабактын тиби: Жаны теманы тушундуруу, аралаш , бышыктоо билгич кондумдорду калыптандыруу, билимди жалпылоо, билим, билгич, машыгууларды калыптандыруу,проблемалуу сабак

Колдонулуучу усулдар: создук,корсотмолуу ,мелдеш, оюн,ангемелешуу,тушундуруу, практикалык иштер,изденуу,оз алдынча, индиктивдуу,дедиктивдуу

Жабдылыш каражаттар: карточкалар,темага карата суроттор,буклет,ак барак,скотч,стикер,батман,маркер

Сабактын максаты	Сабактын милдеттери:
Алыкулдун чыгармаларын кенири талдашат.	Таанып билуучулук:Кенеш Жусуповдун омуру чыгармачылыгы
	Ишмердуулук:Чыгармадан таасир алышат.
	Баалуулук:Адабий чыгармаларды коп окуп,Алыкулдун ырларынан корком окууга дилгирленишсе;

Негизги компетенттуулук	Предметтик компетенттуулук
Маалыматтык компетенттуулук: Маалым-ды колдонуу.Иш-аракеттерден жыйынтык чыгаруу	1.Тыбыш тамга менен иштей алуу(К1) 2.Окуй алуу компет-у(К3) 3.соз байлыгы менен иштей алуу компет-у(К3) 4.Суйлом,соз менен иштей алуу компет-у(К4) 5.Ан-сезимдуу окуу,угуу жана адабий тушунугу менен кабыл алуу ком-у(К5)
Социалдык коммуникациялык компетенттуулугу: Башкалар менен мамиле тузуу,суйлошо билуу,маектешуу,тилдеги кептин онугуусу	
Оз ишин уюштуруу жана койгойлорду чечуу: Предметтер боюнча оз алдынча иштейт.М:конугуу,машыгуу,прак.иштер,жуптук,топтук	

Кутулуучу натыйжа:	Корсоткучтор:
Кенеш Жусуповдун омуру жана чыгармачылыгы менен кенири таанышышат.	Жазуучунун чыгармаларын турдуу тапшырмаларды аткаруу менен толук таанышышса;
«Ыр сабындагы омур» документалдык,биографиялык баянды тушунушот	Алыкулдун жашоо турмушунун берилишин
Жашоонун,ден-соолуктун улуулугун жана адам баласынын турмуш жолундагы тоскоолдуктарды женууго тарбияланышат.	Жазуучунун суроткерлик табылгалары менен тааныша алышса;

Сабактын этаптары	Мугалимдин иш-аракети	Окуучунун иш-аракети	Баалоо. Баалоо техника-ы
Уюштуруу	а) саламдашуу б) жалпы тазальткка кез салуу в) окуучуларды сабакка даярдоо	Саламдашат Окуучулардын катышын окуу сектору тактайт	Ыраазы-к билдируу
Уй тапшырманы суроо	Ар бир окуучунун уй тапшырмасын текшеруу	Уй тапшырмасын керсетушет	Форматив-к баалоо

Scanned by TapScanner

Окуучулардын Билимин актуалдаштыруу	Отулгон темалар боюнча суроолорду беруу менен окуучуларды жаны материалды кабыл алууга даярдоо Теманы, сабактын максатын кабарлоо	Суроолорго жооп беришет.Кайтарым байланыш журот.Соз байлыгы менен иштоо кондумуно ээ болушат.	Диаг... тикал... баалоо
Жаны тема боюнча маалымат беруу	Сабактын алдында «Сыр сандык» оюнун ойноо менен баштасак: Бул сыр сандыкта Алыкулдун ырлары бекитилген. Доскага алгач ырларын эске сала турган суротторду чаптайм.Бул сурот аркылуу кайсы ырлар эсинерге тушту?Окуучулар ал суроттордон акындын ырларын таап алардан узунду корком окушат. -Музыка, Маляр,Бобокко, Музыка Кыргыз эл жазуучусу,публицист,Манас орденинин ээси Кенеш Жусупов 1937-жылы 14-апрелде Нарын облусунун мурунку Тянь-Шань районуна караштууЭчки-Башы айылында туулган.Ал жаш кезинен эле чыгармачылыкка абдан кызыккан .Студенттик кундордо эле анын эн алгачкы чыгармалары жарык коргон. Алардан атап айтсак : «Кутуу», «Акын», «Эненин журогу» аттуу чыгармаларды жарата баштаган.Андан сон ал кыргыз адабиятына ондогон чыгармаларды жаратты.Атап айтсак «Жашоо кумары», «Япония элестери», «Мен байкемди сагындым», «Журогум менин тоолордо», «Ыр сабындагы омур» ж.б.коптогон чыгармаларды жараткан.Биз бугун соз кыла турган чыгарма «Ыр сабындагы омур» эссеси .Эссени окуп чыгып бул чыгарма кыргыз адабиятындагы	«Ыр сабындагы омур» эссесинин тарыхы,анын жаралышы тууралуу кызыктуу фактыларга таянсак. Жазуучу озунун алдына томондогудой максаттарды койгон: «Бет ачарында»мындай дейт: Коптон бери акындын омуруно кулак,иликтеп келем,Алыкулдун баскан жолдорун,суйлогон ундорун,чогуу жургон досторун,суйгон адамдары менен бетме-бет маектештим.Акындын кол жазмаларын барактадым.Ал чынчыл,ары иштерман,ары адил.Акындын омур жолу тууралуу окуучулары менен маектешким келди.Эн оболу акындын омурун камтыган бир корком чыгарма жазсам деп коксодум.Антсе да болор эле,канткен менен Алыкул акындын омурун угуп туйгандай чындыгын маалымдасам,окуучуга кызыктуу болчудай корунду деген максат менен бул эссени жазып калган экен. Жазуучунун чыгарманы жазууга себеп болгон эки турткусу: «Ыр сабындагы омур» чыгармасынын жазылышына эн биринчи Алыкул акындын таланттуу суроткердиги,оз	Калыптан-дыруучу баалоо Кайтарым байланыш (жазуу, оозеки)

	жаны корунуш катары адабий сында да,окурмандар чойросундо да эн жогорку баасын алып,автор бул чыгармасы учун республикалык Ленин Комсомолдук сыйлыгынын лауреаттыгына татыктуу болгон. Чыгарма композициялык жактан «Бет ачар», «Тыянак», «Алгачкы махабат баяны», «Асыл жар жана перзент», «Кол кылаасы», «Акындын тамы», «Уч устат», «Акыл казынасы» деген болуктордон турат. Чыгармадагы болуктор бири-бири менен байланышпагансыйт,бирок барында озоктуу окуя бар.Ал акын жана анын тагдыры болуп саналат.Бет ачар менен «Тыянак» болуумун кошпогондо 6 болумдон турат.Бул логикалык ырааттуулукта Алыкулдун омур жашыын кубалап отурат.М:Алыкулдун жаштык кези,алгачкы махабаты ,жар жана перзент кутуусу,Ыр жазуудагы жана жашоодогу тамы,уйу.Ысык-Колдун таасири « кол кыласы» болумундо.Устаттары жонундо жана Акыл казынасы тууралуу кенири баяндама берип отуруп Алыкулдун омур таржымалын бутундой баяндап берип коёт.	убагында ошол таланты бааланбай,бир жагынан уй-булолук турмушу жакшы болбой,экинчи жагынан кургак учук оорусунун азабы кыйнаса,трагедиялуу омур кечирилиши жана ошол омурун ырлары аркылуу сыр кылып айтып кетиши таасир этти. Экинчиси албетте,Кенеш Жусуповдун акындын чыгармачылыгын туура тушунуусу ,туура баалоосу, Алыкул акынга болгон суйуусу кандайдыр бир денгээлде оз дилине жакындыгы ушул чыгарманы жазууга туртку берген	

Бышыктоо	**« Алгачкы махабат»** болумундо акындын балалык дуйносу,анын жетимчилиги.Ошол учурда ата ордуна ата,эне ордуна эне болгон адамдар интернатта,педтехникумда окуган достору анан тунгуч суйуусу тууралуу эле.Анын алгач суйуусу Айдай аттуу кыз болгон.Айдайдын назик дуйносун,андан сурдогон болочок акындын абалын жазуучу ото кылдат ачып берген.чыгармаларында «Ай», «Айдай» деген создорду качан,кантип коп пайдаланып жазып калганын эрикпей эсептеп чыгат.Суйгон кызынын суйкумдуу элестери ырларда гана калып чыныгы турмушта эки башка болуп калышат.Алар боюнча далилдерди да келтирет:Ал учун аларды корупбилгендердин эскеруулорун,анын жазган кундолуктору,ырлары,катт ары, суроттору менен далилдейт.	Бул чыгарманын башкы каарманы Алыкул Осмонов .Бул эсседе ондогон адамдардын аттары аталып,ондогон адамдар менен кездешсек да анда башка образ биринчи катарда,биринчи планга Алыкул Осмонов гана чыгат.Негизинен бул чыгармада Алыкул Осмонов жетекчоочу фигура катары каралат.Жазуучу да,жазуучуну ээрчип биз да Алыкулдун гана айланасында журобуз.Алыкул татаал тагдырды башынан кечирген инсан анын жан жолдошу оору болгон.Ошол кездеги медицина анын кургак учук оорусун айыктырууга алсыздык кылган.Ал ошол оорусу башка бироого жугуп калбасын деп этияттанып жашап,акыры бир уйдо жалгыз калган.Ошол	Калып дыруучу баалоо Кайтарым байланыш

Scanned by TapScanner

		жалгыздыкта анын эрмеги да,озун сооротору да поэзия болгон.	
Жыйынтыктоо.	Алыкул Осмонов Педтехникумду бутуп кеткенине 3 жыл отсо да кайра-кайра келчу болду.Адабий ийримден башка да ал шылтоо кылып,имерчиктеген бир себеп бар элеАл имаратка киргенде баятан бери терезенин тубундогу турган кыздар улпулдок ак костьюм шым кийген ,шынга бойлуу жигитке жел тийгендей жалт карашып кубуроп-шыбырап калышат.Кыздардын жанынан ото бергенде акын деген создорун Алыкулдун кулагы чалчу. Демек балдар биз ошентипкитептин озун окуп,мазмуну менен таанышып, тушунуп,андагы каармандары менен бирге болуп, «Ыр сабындагы омур» эссесин толук окуп чыктык. 1.Алыкул Осмоновдун жашоосу тууралуу дагы кандай маалымат бере аласынар? 2.Алыкул менен Зейнеп эмне учун бирге жашай алган жок? 3.Акындын ырларынан корком жатка айтып бергиле.	Алыкулдун 20 дан откон курагы басмада иштеп журот.3 китептин ээси.Деле акын алгач чыгарма жаза баштагандан бери башкаларчалап суйуу жонундо жаза элек.Мындан 3 жыл мурда жолдошунун кыз менен суйлошуп жургонун коруп бир чети ичи туз куйгандай ачышса,бир чети эрте келбеген сезимин энсеген. Оо курбум,неткен менен омур кыска , Биз кошсок жаны озгоруш санаабызга. Суйуусуз турмуш корксуз,анча болбойт, Албырсын ашык оту арабызга- деп жолдоштору менен чыгармасын жазган.Алыкул кечкисин ак барак тиктеп,ыр менен алышып жалгыз калат.Ал акындыкты дегдеп,андан башка коздогону,эрмеги да жок эле. Чыгарманы толук окуп чыккыла.	Жыйынтык-тоочу баалоо
Уйго тапшырма беруу	«Мезгил жана Алыкул» тасмасын коруп чыгып,чыгарма менен салыштыргыла.		
Баалоо	Берген жоопторуна карап,кундолукторуно баа коюу.		

Scanned by TapScanner

Кенеш Жусупов

Кыргыз эл жазуучусу,Токтогул атындагы мамлекеттик сыйлыктын лауреаты.

1937-жылы Нарын районунун Он-Арча айылында жарыкка келген.

Scanned by TapScanner

Чыгармалары:

- «Жашоо кумары»
- «Журогум менин тоолордо»
- «Эне кудурети»
- «Кыргыздар»
- «Байыркынын изи»
- «Кыргыздын акылмандыгы»

Scanned by TapScanner

Аалам алпы Шекспирдей куч менен,
Лирикалык ырлар жазган суйуктуу.
Ырларына бир да жолу калп айтпаган,
Кереметтуу саптар жазган туболуктуу.
Улуу дайым ырлары,чыгармасы,
Лирик акын,олбос акын сыймыктуу.

Scanned by TapScanner

Сабактын максаты:

Scanned by TapScanner

Кенеш Жусуповдун «Ыр сабындагы омур» чыгармасынын мазмуну менен таанышуу аркылуу баш каарман Алыкул Осмоновдун адамдык,акындыктдареметине таасирленуу;

Scanned by TapScanner

Кыргыз элинин белгилуу инсандарын баалап,барктоого,омурду,турмушту баалай билууго,

Ата Журтту,Ысык-Колду суйууго,кадырлоого тарбиялоо

Scanned by TapScanner

Окуучулардын логикалык ой-жугуртуулорун жана чыгармачылык жактан онугуусуно комоктошуу;

Scanned by TapScanner

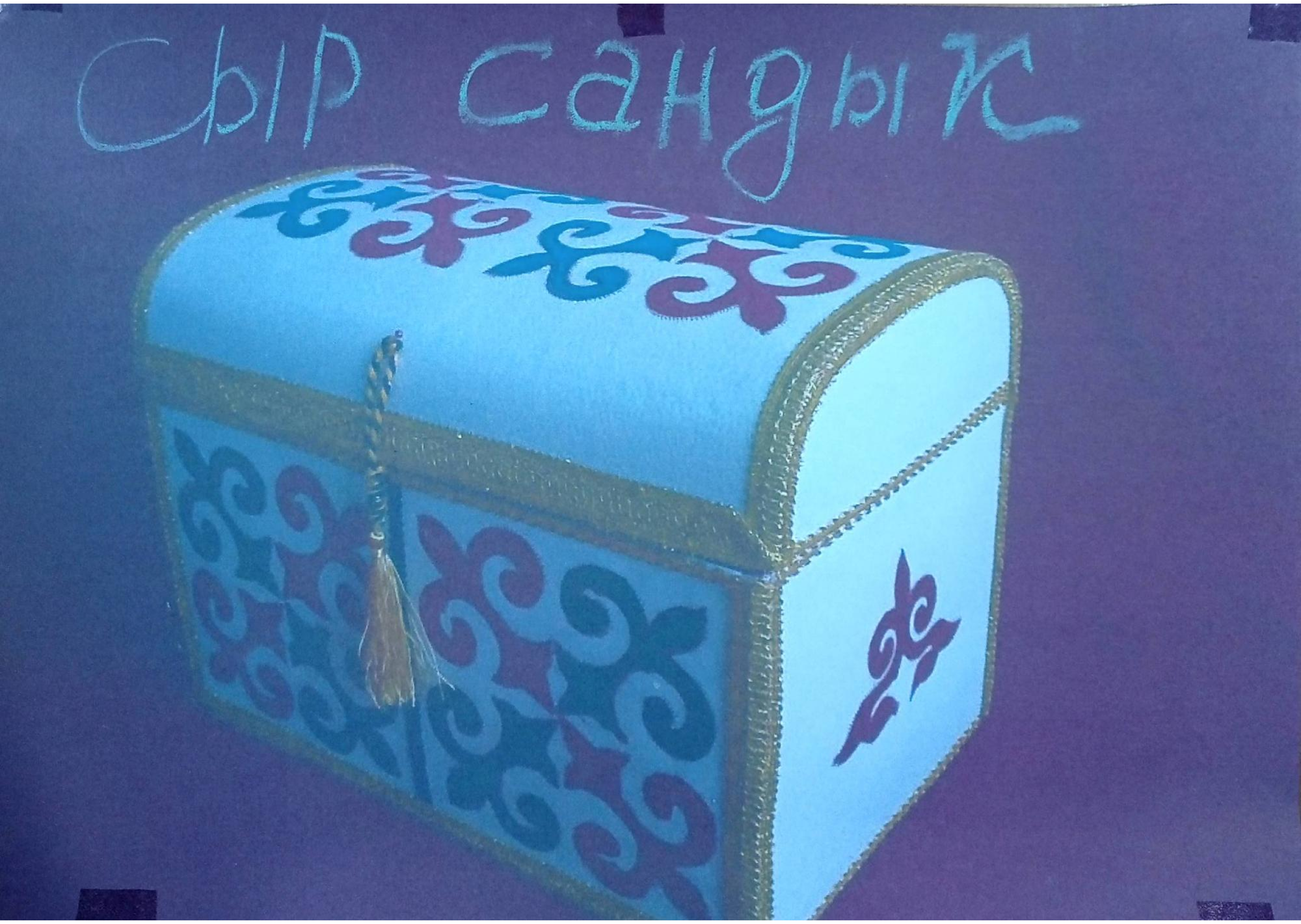

Scanned by TapScanner

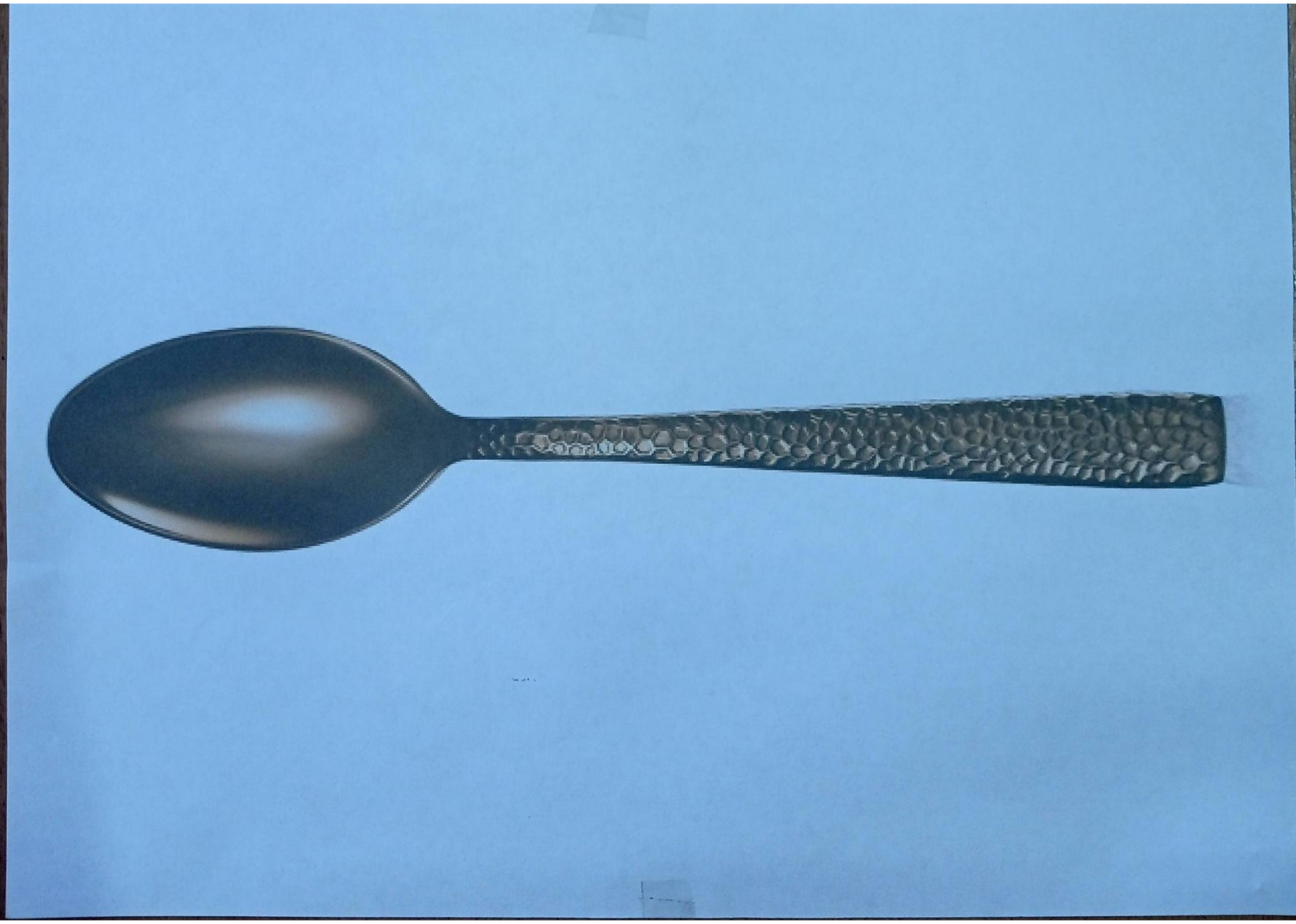

Scanned by TapScanner

Scanned by TapScanner

Scanned by TapScanner

Scanned by TapScanner

Scanned by TapScanner